

САМОТНОТО МАЙЧИНСТВО – СОЦИАЛНИ И ЕМОЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ НА САМОТА И РОДИТЕЛСКИ СТИЛОВЕ НА ВЪЗПИТАНИЕ

Соня Драгова

Object of this research are two problems which single mothers are confronted with: loneliness and using of parenting styles. According to the multidimensional conceptualisation of Weiss there are two types of loneliness – social and emotional one. The analysis of parenting behaviour is based on Baumrind's authoritative, authoritarian and permissive typologies. The aim is to measure the degree of social and emotional loneliness, experienced by single mothers and to reveal the models of parenting styles, which they apply. In the research took part 135 mothers, divided into three groups: single mothers (n=46), married mothers (n=77) and divorced mothers (n=12). The conclusion, based on the results, is that single mothers more often use authoritarian practices; they also suffer from social isolation and emotional loneliness. It was established that parenting styles are not a direct function from marital status because the level of loneliness affects them.

Настоящото изследване има за цел да оцени някои реални дефицити на самотното майчинство като алтернативен модел на семейство. Разглеждат се два основни проблема, с които се сблъскват самотните майки: преживяването на самота и прилагането на адекватен родителски стил на възпитание.

Самотата е субективно, негативно психично преживяване (Клайнке, К., 1999). Тя се появява, когато има несъответствие между желаните и действителните социални отношения на човек (Jones, W., Carpenter, B., Quintana, D., 1985). Когато нуждата от контакти се осъзнава и се желае, но не може да бъде удовлетворена, човек е поставен в състояние на принудителна изолация.

Вайс предлага мултидименсионален подход за изучаване на самотата. Той дефинира два типа самота – социална и емоционална, които са независими състояния, имат отделни детерминанти и се асоциират с различни емоционални и поведенчески реакции. *Социалната самота* е резултат от недостатъчна или липсваща социална мрежа. Тя възниква, когато не е задоволена потреб-

ността от социална интеграция и индивидът страда от отсъствие на увереност в собствената ценност. *Емоционалната самота* се свързва с липсата на тясна емоционална привързаност и интимни взаимоотношения с конкретен човек (по Russell, D. et al., 1984; DiTommaso, E., Spiner, B., 1993).

Самотата се асоциира с широк кръг негативни афекти и преживявания, като депресивност, тревожност, чувство за изоставеност, празнота, безнадеждност. Причините за самотата са вътрешни и външни — срамежливост, отсъствие на социални умения, убеждението, че другите хора не ги харесват, влагането на недостатъчно време и енергия за развитието на отношения, ограничена социална мрежа. Емоционалните реакции на самотата включват апатия, скука, срам, самосъжаление или гняв и враждебност.

Друга проблемна област, характерна за самотното майчинство, е въпросът за възпитателния потенциал на непълното семейство. Възпитанието е сложен и продължителен процес на взаимодействие между родители и деца. Общите модели на поведение, които родителите използват при общуването с децата си, се наричат *родителски стилове на възпитание*. Диана Баумринд очертава четири компонента на родителското поведение: 1) родителски контрол; 2) изисквания за зряло поведение на детето; 3) общуване и 4) доброжелателност и подкрепа. Въз основа на степента, в която тези параметри са застъпени в родителското поведение, авторката определя три основни стила на възпитание: авторитарен, пермисивен (разрешаващ/либерален) и авторитетен (демократичен) (Baumrind, D., 1971; Robinson, C., et al., 1995). Авторитарният стил се характеризира със строг контрол, употреба на заплахи и физически наказания, с висока взискателност към детето и слаба отзивчивост, както и с потискане на детската инициативност. Либералният стил се отличава със слаб родителски контрол и взискателност, с висока отзивчивост и с толериране на детското непослушание. Авторитетният стил съчетава взискателност и контрол с топлота и безусловно приемане на детската личност, използване на индуктивни техники (рационални изказвания, аргументи, обяснения), насърчаване на самостоятелността и общуването (Baumrind, D., 1971; Бодалева, А., 1989).

Като се има предвид неравностойното положение на самотните майки в обществото, много вероятно е техните материални и социалнопсихологични затруднения да оказват негативно влияние върху родителското им функциониране. Затова настоящото изследване си постави следните *задачи*:

1. Сравнение на родителските стилове на възпитание, прилагани от майките в пълни и непълни семейства.
2. Изследване на зависимостта между възпитателния стил и семейния статус на майката.
3. Сравняване степента на самотност, която преживяват майките, в пълни и непълни семейства.
4. Изследване на зависимостта между избора на възпитателен стил и степента на самотност.

Въз основа на тези задачи формулирахме *хипотезите*:

- Нивото на авторитарен стил е по-високо при самотните майки.
- Самотните майки преживяват засилена социална и емоционална самота.